

Synopse přednášky

1. Obor antropologie

Antropologie jako polyparadigmatický obor, Franz Boas a koncepce *obecné antropologie*, etický a emický přístup, kauzalita v biologii, evoluční přístupy v antropologii, dnešní biologická antropologie

2. Člověk – živočich a primát

Společné znaky člověka a obratlovců/savců/primátů: tělní stavba, encefalizace, adaptabilita, sociální chování, sociální hierarchie, nástroje (zoologie, primatologie).

3. Odlišnosti člověka oproti ostatním primátům

Hlavní momenty lidské evoluce (paleoantropologie), podstata rozdílů mezi člověkem a ostatními primáty: mozek, ontogeneze, životní historie a kultura.

4. Rozdíly mezi lidskými skupinami a mezi lidmi uvnitř skupin

Šíření člověka po světě, lidská biologická adaptabilita (etnická antropologie), skupinové a individuální rozdíly, individuální ontogeneze (vývojová antropologie – auxologie člověka), vývojové „programování“ a epigenetika, lidská kultura vs. lidská biologie (?)

Seznam studijní literatury šedá je povinná.

(A) Vývoj a členění antropologie, obecná antropologie, etický a emický přístup

Hesla v Encyklopedii antropologie

<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/antropol/web/encyklopedie.html>

Hesla: antropologie (vč. podskupin: obecná, evolucionistická, evoluční, funkcionalistická, difuzionistická, konfigurační, strukturální, strukturálně funkcionální); Boas, Franz; Hrdlička, Aleš; Suk, Vojtěch; Soukup M. 2010. *Antropologie v psychosociálních vědách*. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií. Čtěte kapitolu: Rozsah a působnost antropologie (str. 5 – 8).

Zájemcům doporučuji číst širší přehledy:

Soukup, M. (2011): *Kultura. Biokulturologická perspektiva*. Pavel Mervart.

Soukup, V. (2000): *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál.

(B) Roviny vysvětlení biologického jevu

Grim T. (2000). Paralelní vysvětlení. Proč a jak se ptát „proč“ a „jak“? *Vesmír*, 79, 92–93. Dostupné na stránce:

<https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2000/cislo-2/paralelni-vysvetleni.html>

Zájemcům doporučuji originály:

Mayr, E. (1961). Cause and Effect in Biology. *Science* 131: 1501–1506.

Tinbergen, N. (1963). On Aims and Methods in Ethology. *Zeitschrift für Tierpsychologie* 20: 410–433.

Případně nové pohledy na toto téma:

Laland, K. N., Sterelny, K., Odling-Smee, J., Hoppitt, W., & Uller, T. (2011). Cause and Effect in Biology Revisited:

Is Mayr's Proximate-Ultimate Dichotomy Still Useful? *Science*, 334(6062), 1512–1516. Dostupné na stránce: <http://doi.org/10.1126/science.1210879>

(C) Člověk živočich a primát – primatologie

Hesla v Encyklopedii antropologie

<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/antropol/web/encyklopedie.html>

Hesla: primáti; poloopice; primáti, vyšší; lidoopi; Hominidae; šimpanz

Zájemcům doporučuji číst práce Stanislava Komárka a popularizaci Desmonda Morrise:

Komárek, S. (2003): *Obraz člověka v dílech některých významných biologů 19. a 20. století*. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné na stránce:

http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/js10/panorama/web/modules/20_antropo_komarek.pdf

Morris, D. (1997). *Lidský živočich*. Euromedia Group. (v originále The Human Animal).

Gaisler, J. (2000). *Primatologie pro antropology*. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. Brno: Nadace Universitas Masarykiana. Kapitola 2 – Primáti jako savci, str. 15-20. Dostupné na stránce:

http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/js10/panorama/web/modules/03_antropo_gaisler.pdf

(D) Evoluce člověka a rozchod s ostatními primáty - paleoantropologie

Vančata, V. (2003): *Paleoantropologie – přehled fylogeneze člověka a jeho předků*. Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. Brno: Masarykova univerzita. **Kapitola 12 - Kolonizace světa v průběhu evoluce hominidů , str. 111-116**. Dostupné na stránce:

http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/prif/js10/panorama/web/modules/13_antropo_vancata.pdf

Hesla v Encyklopedii antropologie

<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/antropol/web/encyklopedie.html>

paleoantropologie; fylogeneze; antropogeneze; Homo sapiens;

Králík, M. & Čuta, M. (2009): Individuální vývoj člověka. Brno: Masarykova univerzita. **Kapitola 4: Životní historie**. Dostupné na stránce: http://www.sci.muni.cz/anthrop/wp-content/uploads/2015/02/IV_04.pdf

Zájemcům doporučuji:

Kaplan, Hillard S., Jane B. Lancaster (2003). An Evolutionary and Ecological Analysis of Human Fertility, Mating Patterns, and Parental Investment. In: Panel for the Workshop on the Biodemography of Fertility and Family Behavior, Kenneth W. Wachter and Rodolfo A. Bulatao (Eds.) *Offspring: Human Fertility Behavior in Biodemographic Perspective*. Pp. 170-223. Washington, D.C.: National Academies Press. **Zejména strany: 179-187**. Dostupné na stránce:

http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK97286/pdf/Bookshelf_NBK97286.pdf

(E) Rozdíly mezi lidskými skupinami a v rámci skupin

Hesla v Encyklopedii antropologie

<http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/prif/ps11/antropol/web/encyklopedie.html>

dědičnost chování; mechanismy, epigenetické;

Markoš, A. (2015) Úvodní slovo – Všechno je epigenetika? *Vesmír* 94.

<http://vesmir.cz/2015/02/02/uvodni-slovo-vsechno-je-epigenetika/>

<http://casopis.vesmir.cz/clanky/clanek/id/10889>

Zájemcům doporučuji:

Henrich, J., Heine, S.J., Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33, 61–83. Dostupné na stránce: https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/BF84F7517D56AFF7B7EB58411A554C17/S0140525X0999152Xa.pdf/weirdest_people_in_the_world.pdf

Genné-Bacon, E. A. (2014). Thinking Evolutionarily About Obesity. *The Yale Journal of Biology and Medicine*, 87(2), 99–112. Dostupné na stránce: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4031802/>

Soukup M. 2014. Jsme předurčení přírodou, nebo kulturou? Česká pozice – Internetový magazín deníku Lidové noviny a serveru Lidovky.cz. (13. 8. 2014). Dostupné na stránce: http://ceskapozice.lidovky.cz/jsme-predurceni-prirodou-nebo-kulturou-f0a/-recenze.aspx?c=A140812_133150_pozice-recenze_lube